

Suudi Arabistan 2006

Muhittin Ataman*

Suudi Arabistan 2005 yılını oldukça önemli bir toplantıya ev sahipliği yaparak kapattı. Kral Abdullah'ın davetiyle, 7-8 Aralık 2005 tarihinde Mekke'de 57 Müslüman ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen 3. Olağanüstü İslam Konferansı Örgütü Zirvesi'nde, İslam dünyasının karşı karşıya olduğu sorunlar ve çözüm yolları ele alındı.¹ tizmin ve mezhepler arası gerginliğin önlenme-sinin gerekliliği üzerinde durularak Ortadoğu siyasetini ilgilen-diren iki önemli konuda işbirliği dileği getirildi. Zirvenin asıl gündemi, Suudi Arabistan'ın da en çok ihtiyaç duyduğu ve tartıştığı, İslam dünyasında ve Müslüman toplumlarda gerçekleştirilecek reform olarak belirlendi.

Suudi Arabistan'daki iç siyasi alan-daki reformlar 2006 yılı boyunca devam etti. Eğitim, bilim ve toplumsal ilişkiler konularında ülkeyi dünyayla entegre edecek gelişmeler yaşandı. Eğitim alanında ders müfredatla-

Resmî Adı	Suudi Arabistan Krallığı
Başkent	Riyad
Yüzölçümü	1.960.582 km ²
Nüfus	27.631.038
GSMH	371,5 Milyar Dolar
Hükümet Biçimi	Monarşi
Devlet Başkanı	Kral Abdullah Bin Abdülaziz (Ağustos 2005)
Dışişleri Bakanı	Saud El-Faysal
Türkiye Büyükelçisi	Muhammed El-Huseyni
Askeri Harcamalar/GSMH	% 10
Asker Sayısı	124,500 (2002)
Etnik Yapı	
Arap	% 95
Diğer	% 5
Dini Yapı	
Sünni	% 94
Hristiyan	% 3
Diğer	% 3
Petrol Üretimi	9,475 milyon varil/ gün
Petrol Tüketimi	1,845 milyon varil/ gün (2003)
İhracat	207 milyar dolar
İthalat	64,16 milyar dolar

* Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası İlişkiler Bölümü.

¹ Sefer Turan, "İKÖ Zirvesi Gölgesinde Mekke İzlenimleri," **Anlayış**, Ocak 2006, Sayı: 32, ss. 79-81.

rının modernleştirilmesi süreci hızlandırıldı. Ders kitapları, öğretim programları ve yöntemleri gözden geçirilmektedir.² Bu çerçevede din adamlarının eğitimdeki rolleri azaltıldı. Temmuz ayında ülke tarihinde bir ilk gerçekleştirilerek Cidde’de bir film festivali yapıldı. Birinci Arap Film Festivali olarak düzenlenen festival, Suudi Arabistan’da ve farklı Arap ülkelerinden çekilen 16 filmin gösteriminden oluşmaktadır.³ Bu olay da ülkedeki değişimin önemli bir göstergesi olarak takdim edildi. 2006 yılında 2.6 milyar dolar harcayarak yeni kral Abdullah adına bir bilim, teknoloji, ve araştırma üniversitesi açılması planlandı. Bu plana göre, mikro teknoloji, nano-teknoloji, su, bilgisayar ve bilgi teknolojileri alanlarına yoğunlaşacak ve 2008 yılında faaliyete başlayacak olan Kral Abdullah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Cidde’nin 60 km kuzeyinde bir kasabada kurulacaktır. Bu üniversitenin en önemli amaçlarından biri, İslam dünyasına hizmet edecek bilim adamlarını yetiştirmektir. Bunun için de hem Arabistan’dan hem de diğer Müslüman coğrafyalardan lisans ve lisansüstü öğrencileri toplamaya çalışacaktır.⁴

Bütün bu adımlar paradoksal gelişmelere yol açabilir. Çünkü ülkedeki, hakim toplumsal ve siyasal anlayış olan Vahhabizm kendi içinde iki farklı biçimde ortaya çıkmaktadır. Bir taraftan, Suud ailesinin (Muhammed bin Suud’un nesli) ve hanedanının ortaya çıkmasından bu yana bu ailenin en büyük destekçisi olan Şeyh ailesinin (Muhammed bin Abdul Wahhab’ın nesli) temsil ettiği bir “üstten Vahhabizm” anlayışı varken; diğer taraftan, toplumun alt kesimlerinde yaşanan “alttan Vahhabizm” anlayışı varlığını devam ettirmektedir. Birinci anlayış muhafazakar/geleneksel/statükocu kurumları ve anlayışı temsil ederken, hükümet destekli din adamlarını reddeden, Batı ile ilişkilere karşı çıkan ve yönetimin gayri meşru olduğunu iddia eden ikinci grup ise toplumsal ve siyasal dinsel radikalizmi temsil etmektedir.⁵ Ülke yöneticilerinin petrolden elde ettikleri gelirle istihdamı arttı-

² Anthony H. Cordesman, “Saudi Arabia: Friend or Foe in the War On Terror,” **Middle East Policy**, c. 13, n. 1, Bahar 2006, ss. 28-41, s. 36.

³ Abeer Mishkhas, “Saudi Arabia: Some Hopeful Developments, Promising Signs,” **Arab News**, 13 Temmuz 2006.

⁴ Danna Harman, “Saudi Arabia Plans a Science University,” **Chronicle of Higher Education**, 15 Aralık 2006, c. 53, n. 17.

⁵ Michael Ryan Kraig, “Forging A New Security Order for the Persian Gulf,” **Middle East Policy**, c. 13, n. 1, Bahar 2006, ss. 84-101, s. 94; Mohammed Ayoob, “The Middle East in 2025: Implications for US Policy,” **Middle East Policy**, c. 13, n. 2, Yaz 2006, ss. 148-161, s. 152.

rıcı tedbirler alması ve toplumsal kalkınmayı ilerletmesi radikalizmin önünü kesebilir. Ancak, alınan tedbirler daha fazla siyasi katılım ve toplumsal çoğulculuk taleplerine de yol açabilir.⁶ Suudi yönetimi için artık bölgedeki diğer devletlerden kaynaklanan bir tehdit algılaması yanında ülke içinden kaynaklanan bir tehdit algılaması da var ve bu iç tehdit (radikal söyleme sahip olan siyasi ve terörist gruplar) giderek daha çok baskın olmaktadır.⁷

2006 yılı itibariyle Suudi Arabistanlı kadınlar artık resmen, kocalarının veya yakınları bir erkeğin izni olmadan kendi kimliklerini çıkarabilmeleri kabul edildi. Sadece dört yıl önce resimli bir kimlik taşıma hakkı elde etmişlerdi, ancak bir erkekle birlikte bunu alabilirlerdi. Bununla birlikte kadınlar pek çok hakka da sahip oldular. Örneğin, kadınlar artık mülkiyet ve miras haklarını koruyabilir, kendi adlarına banka hesabı açabilir ve paralarını borsada değerlendirebilirler.⁸ Bazı erkeklerin karşı çıkmasına rağmen altı Suudili kadının 18 Şubatta yapılacak Doğu Vilayeti Sanayi ve Ticaret Odası seçimlerinde aday olmaları kadının sosyo-ekonomik hayatta giderek etnik olduklarının bir göstergesidir.⁹ Altı kadın da Danışma Meclisi'nde yarı zamanlı danışman olarak çalışmaya başladı. Kral Abdullah'ın kızı Prenses Adile bu gelişmeyi, Danışma Meclisi'ne asil üye olarak girme yolunda atılmış önemli bir adım olarak niteledi.¹⁰ Ayrıca, erkek baskın bazı alanlarda 2006 yılından itibaren kadınlar da çalıştırılmaya başlandı. Dışişleri bakanlığında ilk kadın büyükelçi ve diğer üst düzey görevleri için de 15 kadının görevlendirileceği, hapishanelere de 49 kadın gardiyan ataması yapıldığı bildirildi.¹¹ Ayrıca, ülkenin Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne üye olması insan sermayesini geliştirmesi çerçevesinde ekonomide daha fazla kadının istihdam edilmesini ve eğitim sisteminin de buna göre yapılandırılmasını beraberinde getireceği

⁶ Ayoob, "The Middle East in 2025: Implications for US Policy," s. 152.

⁷ Kraig, "Forging A New Security Order for the Persian Gulf," s. 94.

⁸ Colonel Brian Lees, "The Al Saud Family and the Future of Saudi Arabia," *Asian Affairs*, n. 37, n. 1, Mart 2006, ss. 36-49, s. 44; Maha Akeel, "End of a Long Quest: Saudi Women Get Their Own Identity At Last," *Arab News*, 4 Ocak 2006.

⁹ Maha Akeel, "6 Women Candidates in EPCCI Elections," *Arab News*, 22 Ocak 2006.

¹⁰ "Women Advisors in Saudi Council," *Middle East Times*, 27 Haziran 2006.

¹¹ Mariaam El-Hakeem, "Riyadh To Name First Woman Diplomat," *Gulf News*, 22 Şubat 2006.

beklenmektedir. Bu muhtemel gelişmeler ülkedeki kadınların toplumsal statüsünü daha da geliştirecektir.¹²

Ülkede siyasi baskılar varlığını devam ettiriyor. İnternet, gazete ve televizyonlar üzerindeki sıkı kontrol devam etmektedir. Ancak, internet ve televizyon konusunda, örneğin El-Cezire televizyonuna, uydu üzerinden ulaşılabilen ve sansür devre dışı bırakılabilmektedir.¹³ Dünyada, kurucusunun adını alan tek devlet olan Suudi Arabistan İbni Suud ailesinin dışındaki kişi ve ailelere çok fazla siyasi alan bırakmamaktadır. Dolayısıyla, siyasal ve toplumsal kurallar ve kurumlar da bu ailenin hakimiyetini devam ettirecek biçimde şekillendirilmektedir. Bunun gereği olarak da çok yüksek düzeyde bir askerileşme gerçekleştirilmektedir. Bugün itibariyle, dünyada kişi başına en çok askeri harcama yapan devlet Suudi Arabistan'dır. 1990-2204 yılları arasında kişi başına 12 milyon dolarlık bir askeri harcama yapılmıştır.¹⁴ Bütün bu tedbirlerin pek etkili olduğu da söylenemez. Çünkü Suud ailesine yönelik en büyük tehdidin uluslararası değil, ulusal ölçekten kaynaklandığı iddia edilmektedir. Bu tehdit(ler)in ortadan kaldırılması sırasında da insan hakları ihlalleri ortaya çıkmakta ve uluslararası arenada sorunlara yol açmaktadır.

Ekonomik Durum

Suudi Arabistan'da geleneksel ekonomik söylem "değişmeden gelişmek" iken, ülkenin 2005 yılının sonundan itibaren DTÖ'ne üye olmasından sonra başlayan yeni dönemde değişmeye başladığı görülmektedir. "Değişmeden gelişmek" ilkesinin devam ettirilmesinin serbest piyasa anlayışıyla çeliştiği iddiasıyla DTÖ üyelik görüşmelerinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Suudilere çok fazla güçlük çıkardı. ABD tarafından, Suudilerin yatırımlar başta olmak üzere bazı konularda gereken adımları atmadığı ileri sürüldü. Üyelik konusunda başka bir güçlük de iç siyasetten kaynaklandı. Toplumun bazı kesimleri DTÖ üyeliğinin, İslami ilkelerden tavizler verileceği, özellikle alkol ve domuz eti ithalinin serbest hale geleceği beklentisiyle karşı

¹² Symposium, "Saudi Arabia's Accession To the WTO: Is A 'Revolution' Brewing?," **Middle East Policy**, c. 13, n. 1, Bahar 2006, ss. 1-23, s. 15.

¹³ Lees, "The Al Saud Family and the Future of Saudi Arabia," s. 44.

¹⁴ Abbas Bakhtiar, "Saudi Arabia and Military Expenditures: When Will the House of Saud Feel Safe?" **Online Journal**, http://onlinejournal.com/artman/publish/article_870.shtml, 5 Haziran 2006.

çıktılar.¹⁵ Ancak bu üyelikle Suudiler, ekonomilerini liberalleştirdiler, dünya ekonomisiyle entegre olma yolunda önemli bir süreç başlattılar, ve yasal rejimlerini yeniden yapılandırıdılar.¹⁶ Bu tarihi adımın, ülkenin dünyayla eklemleme ve bütünleşme sürecinde oldukça önemli katkıları olacaktır. En önemlisi de Suudi Arabistan, uluslararası piyasalarda daha rekabetçi bir güç olacaktır.¹⁷ Doğrudan yabancı yatırımların ülkeye girişinin hızlanmasıyla birlikte hem yeni ve gelişmiş teknoloji transferi gerçekleşecek hem de Suudilere yeni iş imkanları açılmış olacaktır. Son yıl içinde ülkeye gelen doğrudan yabancı yatırım hacmi 30 kat arttı ve ülkedeki değişimlerin sonucunda Dünya Bankası'nın özel sektör kolu olarak faaliyetlerde bulunan Uluslararası Finans Kurumu ülkeyi Arap dünyasının "en iyi yatırım ortamı sağlayan" ülkesi olarak ilan etti.¹⁸

Ekonomik değişim süreci DTÖ üyeliğiyle birlikte ivme kazandı. Ülkede piyasalar nispeten liberalleşti, yasal ekonomik rejim yeniden yapılandırıldı; yönetim bu yeni dönemde açık ve dengeli bir ekonomik politika izlemeye başladı; ve neticede, ekonomik kalkınmanın kaynakları çeşitlendirildi.¹⁹ Hem özelleştirme hem de ürün çeşitlendirme sürecini başlatan ve ekonomik politikalarında şeffaflık ve hukukun üstünlüğünü önemsemeye başlayan Suudi Arabistan, uluslararası ekonomik sistemin önemli aktörlerinden biri oldu. Bu çerçevede atılan ilk adımlardan biri yatırım engellerinin azaltılması yönünde oldu. Ülke yönetimi 624 milyar dolarlık bir yatırım 800 milyar dolarlık da özelleştirme planları hazırladı. Bu planlarla ülkede su, elektrik, karayolu, demiryolu, petro-kimya, madencilik ve iletişim gibi konularda ülkenin dünyaya, özellikle Batıya, açılmasını sağlayacaktır.²⁰ Liberalleştirme kapsamında örneğin, Suudi Arabistan 14 Ocak'ta Pakistan ile 2004 yılında başlatılan sürecin sonucunda çifte vergilendirmenin kal-

¹⁵ Margaret Besheere, "Saudi Arabia Launches New Phase in International Trade Relations," **Voice of America**, 14 Ocak 2006, <http://www.voanews.com/english/archive/2006-01/2006-01-14>.

¹⁶ Symposium, "Saudi Arabia's Accession To the WTO: Is A 'Revolution' Brewing?," s. 2.

¹⁷ "King's Reforms Will Diversify Saudi Economic Growth: Gutierrez," **Asharq Alawsat**, English Version, 27 Şubat 2006.

¹⁸ "More FDI Expected in Saudi Arabia," **Al Bawaba**, 5 Haziran 2006.

¹⁹ L. T. P. Rosenthal, "Document: Terms of Saudi Arabia's Accession To the WTO," **Middle East Policy**, c. 13, n. 1, Bahar 2006, ss. 24-27, s. 24.

²⁰ Jenny Davey, "Saudi King Opens Up \$1 Trillion of Business to the West," **Times Online**, 14 Ocak 2006, <http://business.timesonline.co.uk>.

dırılması için bakanlar düzeyinde bir antlaşma imzaladı.²¹ Ekonomiyi dışa açmanın en önemli göstergelerinden biri Cidde Ekonomik Forumu'nun son yıllarda kazandığı önemdir. Şubat ayında yedincisi yapılan bu toplantıya dünyanın farklı coğrafyalarından, Batı, Asya ve Afrika kıtalarında bulunan 20'den fazla devletten, gelen devlet başkanı, siyasetçi, iktisatçı, işadamı ve farklı alanlardaki karar vericilerin katılımıyla 35 ayrı oturum halinde ulusal, bölgesel ve uluslararası ekonomik, siyasi ve toplumsal sorunlar ele alınarak gerçekleştirilen bu toplantı ile birlikte ülkenin uluslararası politikadaki etkinliğinin artmasına ve uluslararası alandaki imajının düzelmesine önemli bir katkı sağlamaktadır.²²

Suudi Arabistan genellikle sahip olduğu petrol rezervleriyle bilinmektedir. Ancak, bunun yanında, ülkenin en önemli gelir kaynaklarında ikinci olan doğal gaz rezervlerinde de dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir. Son yirmi yılda gaz üretimini ikiye katlayan ve dünyanın en büyük doğal gaz ihracatçısı olan Suudi Arabistan'ın bugün itibarıyla yaklaşık 6.7 trilyon metre küp doğal gaz rezervi bulunmaktadır.²³ Ancak, son yıllarda ortaya çıkan ekonomik sorunları çözebilmek için, doğal kaynaklara olan bağımlılığı azaltmaya ve mümkün olduğu kadar ekonomiyi çeşitlendirmeye çalışmaktadırlar. Muazzam doğal kaynaklarına ve 100 milyar doları aşan ihracatına rağmen ülkede önemli ekonomik sorunlar baş göstermektedir. Son zamanlarda ülkenin karşılaştığı en önemli ekonomik sorunların başında işsizlik gelmektedir. Bazı hesaplamalara göre % 15 civarında bulunan işsizlik oranı, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün verilerine göre ise % 12,2'dir. Yine ILO verilerine göre dünya ortalamasının % 6,2 olduğu dikkate alındığında Suudi Arabistan'ın ne kadar yüksek bir oranda işsizlik yaşadığı görülür.²⁴

Ülkede özel sektörün ekonomideki payı giderek artmaktadır. Bu eğilim 2006 yılında da devam etti. Suudi Veliahdı Prens Sultan, krallığın havaalanlarının (ülkedeki 27 havaalanının yıllık 33 milyon

²¹ "Taxation Treaty with S. Arabia Next Month," **Dawn: The Internet Edition**, 15 Ocak 2006, <http://www.dawn.com/2006/01/15/eb11.htm>.

²² Khalil Hanware ve K. S. Ramkumar, "JEF Starting From Today To Feature Global Leaders," **Arab News**, 11 Şubat 2006.

²³ "Suudi Arabia Plans To Double Gas Production," <http://www.ameinfo.com/75318.html>, **Ame Info**, 8 Ocak 2006.

²⁴ "Saudi Arabia: %15 Unemployment Rate," **El-Bawaba**, 9 Şubat 2006, <http://www.albawaba.com/en/countries/Saudi%20Arabia/194502>.

yolcu taşımaktadır) gelişmesinde özel sektörün önemli olduğunu vurguladı. Bu amaçla, başkanlığını Abdullah el-Ruhaymî'nin yaptığı Sivil Havacılık Genel Otoritesi isimli bağımsız ticari bir kuruluş kuruldu.²⁵ Bu yıl içinde kurulan ülkenin ilk havayolu şirketi Sema uçakları 2006 yılının ortalarından itibaren uçmaya başladılar.²⁶ Her ne kadar şirketin yöneticileri Suud ailesi olsa da resmi otoritelerin dışında dünyayla entegrasyon sağlama yönünde atılmış önemli bir adım olarak düşünülebilir.

Suudi Arabistan 2006 yılında ekonomide önemli açılımlar sağladı, ülke ekonomisinin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi yönünde önemli adımlar atıldı. 2006 yılında da Arap dünyasının en önemli ekonomik güçlerinden biri olarak kaldı. Yıl sonu itibariyle Arap dünyasının en büyük 100 şirketin 35'i ve üretilen gelirin % 54'ünün Suudilere ait olması bunun en önemli göstergesidir.²⁷ Sağlık ve eğitim gibi alanlardaki hizmetleriyle tam bir refah devleti olan Suudi Arabistan'da hala şahsi vergiler alınmamaktadır. Kral Abdullah'ın iktidara gelmesinden sonra attığı en önemli adımlardan biri memur maaşlarına yaptığı % 15 civarındaki zam oldu. 25 yıl gibi uzun bir dönemden sonra yapılan bu zam, hem kamu hem de özel sektörde önemli gelişmelere yol açması beklenmektedir. Çünkü bu gelişmeyle birlikte Suudililerin istihdamında özel sektör sorunlar yaşayabilir. Ülkedeki yabancı işçiler de bundan kaynaklı sorunlar yaşayabilirler.

Dış İlişkiler: Çok Taraflı ve Etkili Bir Dış Politika Arayışı

İlerlemiş yaşına rağmen Kral Abdullah ülke tarihinde eşine rastlanmayan sıklıkla yurt dışı gezilere çıkmaya başladı. Bu geziler sırasında kendisine kraliyet ailesinin mensuplarından ziyade ülkenin önde gelen işadamları eşlik etmektedirler. Bu durum, ülkede değişimin iç siyasi hayatın yanında dış politika anlayışını da değiştirdiğini göstermektedir. Kral Abdullah tek ülkeye (ABD'ye) ve tek ürüne (petrole) bağımlılığı ortadan kaldırmak için çok taraflı ve uluslararası platformlarda etkili olacak bir devlet olmak için gerekli siyasi adımları atmayı sağlayan etkin bir dış politika izlemeye çalışmaktadır. Kral

²⁵ P. K. Abdul Ghafour, "Sultan Hints at Role of Private Sector in Developing Airports," **Arab News**, 4 Ocak 2006.

²⁶ Javid Hassan, "New Private Airline Set for Takeoff," **Arab News**, 6 Şubat 2006; P. K. Abdul Ghafour, " Kingdom's 1st Private Airline Gets License," **Arab News**, 6 Aralık 2006.

²⁷ "The Top 100 Arab Companies," **The Middle East**, Ocak 2007, ss. 29-34, s. 30.

Abdullah ülkesini Ortadoğu bölgesinde, Arap dünyasında ve İslam aleminde saygın bir konuma sahip olan devlet haline getirme çabasıdadır. Uluslararası platformda saygın bir konum kazanmak isteyen Suudi yönetimi uluslararası kuruluşlarda da daha etkin bir biçimde faaliyetlerde bulunmaya başladı. Suudi Arabistan Mayıs 2006'da, BM İnsan Hakları Komisyonu yerine kurulan BM İnsan Hakları Konseyi üyeliği için uzun uğraşlar verdi ve neticede konsey üyesi olmayı başardı.²⁸

ABD ile İlişkiler

Suudi Arabistan ile ABD arasındaki ilişkilerin 2006 yılı boyunca zikzaklar çizdi. Bazen iki ülke arasındaki geleneksel ittifakın bozulacağı/bozulması gerektiği ifade edilirken, bazen de bölgenin koşulları dikkate alındığında iki ülkenin karşılıklı olarak birbirine bağımlı/muhtaç olduğu vurgulandı. İki ülke arasındaki ilişkilerin sorunlu olmaya başlaması, Washington ile Riyad arasındaki ilişkilerin gelecek yıllarda yeniden tanımlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durum, iki ülkenin birbirleri hakkındaki kanaatlerinde ve algılamalarında önemli bir değişikliğe yol açtı.

Haziran 2006'da ABD'de yayınlanan *Armed Forces Journal* dergisinde Ralph Peters adlı bir emekli askerin kaleme aldığı makalede, Suudi Arabistan "doğal olmayan" bir devlet olarak nitelendirildi ve gelecekte kaybedecek devletler arasında sayıldı.²⁹ Pek çok Amerikalı, Suudi parasının İslam'ın radikal bir anlayışının, hatta uluslararası terörizmin, bölgede ve dünyanın diğer yerlerinde yayılması için kullanıldığı gerekçesiyle Suudi monarşisinin yıkulmasını savunmaktadır.³⁰ Hatta bazıları daha ileri gidip, düşman bir rejimden bile daha kötü olduğu kanaatindedirler.³¹ Suudi Arabistan'a yönelik olumsuz tavır sergileyen kurumlardan biri Amerikan Meclisi oldu. 9 Hazi-

²⁸ Rasheed Abou-Alsamh, "Saudi Arabia Elected To UN Rights Body," **Arab News**, 10 Mayıs 2006.

²⁹ Ralph Peters, "Blood Borders: How A Beter Middle East Would Look," **Armed Forces Journal**, Haziran 2006.

³⁰ Thomas Hegghammer, "Terrorist Recruitment and Radicalization in Saudi Arabia," **Middle East Policy**, c. 13, n. 1, ss. 39-60, s. 39.

³¹ Mark N. Katz, "Policy Watch: Perspective on Saudi Arabia," **United Press International**, 2 Ocak 2006, <http://www.upi.com/InternationalIntelligence>.

ran'da yapılan bir oylamada, yönetimin Suudi Arabistan'a yapmak istediği askeri yardımı kesme kararı aldı.³²

Suudi Arabistan'daki entelektüel ve din adamları kesiminin Batı ve ABD konusunda sert eleştirilerde bulunmalarıyla Batı entelektüellerinin ve din adamlarının İslam hakkındaki aşağılayıcı ifadeleri birlikte okunarak tarafların bir diğeri hakkındaki önyargılarını değiştirmeye çalışmaları gerekmektedir. Dolayısıyla meydana gelen gelişmeler konusunda sadece Suudi Arabistan yönetimi ve halkını suçlamak doğru değildir. Terörizmden yana tavır takınanlar ülkede sadece küçük bir grubu oluşturmaktadır. Bunların toplumun geniş kesimleri tarafından dikkate alınmaması ancak Batı'nın İslam'a ve Arap dünyasına yönelik politikalarında, özellikle Arap-İsrail sorununda, hakkaniyeti ön plana çıkarmaları ile mümkün olacaktır.³³ Aslında, Amerikan yönetimi değil, daha çok medyadan beslenen halk ve onların oylarına muhtaç olan parlamento Suudi Arabistan'a yönelik sert tedbirlerin alınmasını talep etmektedirler.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında Amerikalıların Suudi Arabistan'ı gözden çıkarmaya kararlı oldukları sonucu da çıkarılmamalıdır. Riyad'ın geleneksel dostluğuna bir son verilmesini savunanlar kadar, ilişkilerin pekiştirilerek devam ettirilmesi gerektiğini iddia edenler vardır. Dünyanın en büyük petrol tüketicisi ile en büyük üreticisi bu iki ülke arasında ciddi bir karşılıklı bağımlılık var ve 2006 yılı itibariyle bunda önemli bir değişme meydana gelmedi. ABD, Suudi Arabistan'ın en büyük ticaret ortağıdır. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2004 rakamlarıyla 25 milyar dolar civarında bulunmaktaydı.³⁴ Krallıkta 360 civarında Amerikalılarla ortak yatırımlar bulunmakta; iki taraf da bunu arttırmanın yollarını aramaktadır.³⁵ Suudi işadamları ABD'deki en büyük yatırımcılar arasında bulunmaktadırlar. Amerikalıların petrol ve doğal gaz bağımlılıkları devam etmektedir. Aynı zamanda, Amerikan hükümetinden en fazla borçlanma kağıtlarını alan ülkelerden biridir. Suudi yönetiminin Katrina Kasırgası'nın neden olduğu

³² "Bush To Dismiss US Ban on Military Aid To Saudi," **Middle East Newsline**, http://www.menewsline.com/stories/2006/june/06_23_3.html.

³³ Cordesman, "Saudi Arabia: Friend or Foe in the War On Terror," s. 29.

³⁴ David T. Dumke, "Congress and the Arab Heavyweights: Questioning the Saudi and Egyptian Alliances," **Middle East Policy**, c. 13, n. 3, Güz 2006, ss. 88-100, s. 90.

³⁵ Javid Hassan, "Burton To Head US-Saudi Business Council," **Arab News**, 2 Şubat 2006.

tahribatın giderilmesi için 100 milyon dolarlık bir maddi yardımda bulunması, iki ülke arasındaki dostça ilişkileri devam ettirme amaçlıydı.³⁶

Ekonomik karşılıklı bağımlılığın yanında siyasi açıdan Körfez Savaşı'nda görüldüğü gibi ABD'nin bölgesel çıkarları için de Suudi yönetimine ihtiyaç duymaktadır. Irak işgali sonrasında Ortadoğu'da sıkışan Amerikan yönetimi, 11 Eylül olayları sonrası daza az güvendiği geleneksel müttefikinin (Suudi Arabistan'ın) yardımına ihtiyaç duydu. ABD Başkan yardımcısı Cheney'nin Kasım ayında Kral Abdullah ile yaptığı görüşmede, Riyad'ın Irak ve Lübnan konularında ABD politikalarını desteklemesini istedi. ABD, özellikle Suudi yönetimin Iraklı Sünniler üzerinde etkili olduğunu düşünerek Sünni grupların sorun çıkarmamalarını telkin etmelerini talep etti.³⁷ Tarihsel olarak stratejik konumları itibarıyla birbirine bağımlı olan iki ülke son zamanlarda birbirlerine yönelik olumsuz algılamaların ancak eğitimle giderilebileceği vurgusu yapılmaya başlandı. Bu doğrultuda atılmış önemli bir adım olarak, bir süre duraklama yaşayan, Suudi Arabistan'dan devlet bursu alarak ABD'de okuyan öğrencilerin sayısı tekrar artış (ABD'deki öğrenci sayısı 2006 yılında 14 bini geçti) göstermiştir.³⁸

Ayrıca, Suudi tarafında ABD ile olan özel ilişkinin devamını savunanlar hala yönetimde çok etkilidirler. Örneğin, Suud ailesinin etkili isimlerinden biri olan Suudi Arabistan'ın Washington Büyükelçisi Prens Türki El-Faysal, ABD ile Suudi Arabistan'ın uluslararası terörizmle mücadelede ve finansmanında birlikte çalışmakta olduklarını ve iki ülke arasındaki doğal ilişkilerin ve diyalogun devam ettirilmesi gerektiğini açıkladı. Şubat ayında yapılan Cidde Ekonomik Forumu toplantısında terörizm üzerine yapılan bir oturumda ABD'den gelen siyasetçi ve akademisyenler tarafından iki ülke arasındaki yanlış algılamaları ortadan kaldırma ve 11 Eylül ile açılan yaraların sarılma gereği dile getirildi.³⁹ Aynı toplantıya katılan ABD'nin Eski Başkan Yardımcılarının Al Gore, 11 Eylül olayları sonrasında ABD'nin büyük yanlışlıklar yaparak Arap insanlarına karşı olumsuz bir tavır takındığını ve bazı durumlarda mağdur ettiğini açıkladı. Söyledikle-

³⁶ Cordesman, "Saudi Arabia: Friend or Foe in the War On Terror," s. 37.

³⁷ "US Seeks Saudi Help," **Herald Sun**, 27 Kasım 2006.

³⁸ Munir Al Mawry, "Prince Turki: 10,000 Saudi Students Enrolled in Universities in the United States," **Asharq Alawsat**, 5 Ekim 2006.

³⁹ "Grassroots US-Saudi Efforts To Heal 9/11 Wounds," **Middle East Online**, 13 Şubat 2006, <http://www.middle-east-online.com/english/?id=15738>.

riyle Amerikan kamuoyunu günlerce meşgul eden Gore, Bush yönetiminin uygulamalarının Amerikan halkının büyük bir kısmını bağlamadığını da ifade etti.⁴⁰

Şubat ayının sonlarında ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın Ortadoğu'nun dört ülkesine yaptığı ziyaretin en önemli duraklarından biri Suudi Arabistan oldu. İki ülke arasında ülkedeki reform çabaları gibi iç politik konuların yanında Filistin Sorunu, Ortadoğu Barış süreci, Lübnan, Irak, Suriye ve İran gibi bölgesel ve uluslararası sorunlar konusunda da görüş alışverişinde bulundular. Nisan 2005'te Kral Abdullah ile Başkan Bush tarafından başlatılan "stratejik diyalog"⁴¹ devam ettirildi. Stratejik diyalogun devam ettirilmesi amacıyla iki tarafın katılımıyla 18 Mayıs'ta Washington'da bir toplantı gerçekleştirildi. Toplantı öncesi ve sonrasında Suud El-Faysal hem Başkan Yardımcısı Cheney hem de Başkan Bush ile ayrı ayrı görüşmeler yaptı. Bu görüşmelerde taraflar, terörizmle mücadele, askeri ilişkiler, enerji ve bölgesel gelişmeler hakkında görüş teatisinde bulundular. Bölgesel istikrarı yıkmaya çalışan El-Kaide ve Üsame Bin Ladin hem ABD hem de Suudi Arabistan yönetimi için ciddi bir tehdit oluşturmaya devam etmektedir.⁴² ABD Yönetiminden çok daha önceleri Suudiler Bin Ladin'e karşı tedbirler almaya başlamıştır. 1994 yılında Bin Ladin'in mal varlığını dondurmıştır. Dolayısıyla, uluslararası terörizmle mücadelede birlikte mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca, iki taraf İran ve Irak konusunda da ortak tavır alma konusunu önemsemektedirler. Netice itibariyle, ABD açısından Suudi Arabistan Ortadoğu'nun en önemli bölgesel güçlerinden biri olmaya devam etmektedir.

Araplar devletleriyle ABD arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için kurulan ABD-Arap İlişkileri Ulusal Konseyi'nin yıllık toplantısında iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi önerileri tartışıldı. Toplantıya katılan Suudi Devlet Bakanı Abdullah A. Ali Rıza, ABD'nin ülkesinden giden işadamlarına vize uygulaması dolayısıyla ABD'den ülkesine yapılan ithalatın geçen yıl yüzde 13 azaldığını; ve ABD'nin, ekonomisini çeşitlendirmeye başlayan krallıktaki yatırım imkanların-

⁴⁰ Patrick Goodenough, "Gore's Remarks in Saudi Arabia Draw Strong Criticism," **CNSNEWS.COM**, Cybercast News Service, 14 Şubat 2006, <http://www.cnsnews.com/news/viewstory.asp?Page=%5CPolitics%5Carchive%5C200602%5CPOL20060214a.html>.

⁴¹ Dumke, "Congress and the Arab Heavyweights," s. 89.

⁴² Cordesman, "Saudi Arabia: Friend or Foe in the War On Terror," s. 31.

dan daha fazla yararlanması gerektiğini ifade etti.⁴³ ABD'ye yaptığı bir ziyaret sırasında ABD'nin Suudi Arabistan'daki ekonomik varlığının giderek azaldığını dile getiren Ali Rıza, ülkesinin ekonomisinde Çin, Hindistan, Japonya ve Avustralya gibi Doğu ülkelerinin giderek daha güçlü bir biçimde ABD'nin yerini aldıklarını ifade etti.⁴⁴

Türkiye ile İlişkiler

Suudi Arabistan Kralı Faysal'ın İstanbul'daki bir uluslararası toplantıya katılmak için 1966 yılında Türkiye'ye gelmesinden tam 40 yıl sonra ilk kez bir başka Suudi Arabistan kralı 2006 yılında Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulundu.⁴⁵ 2006 yılı içinde gerçekleşen bu ziyaret iki ülke arasındaki gelişmelerin olumlu yönde geliştiğinin en önemli göstergelerinden biridir. Kral Abdullah 8 Ağustos'ta beraberinde 400 kişilik bakan, işadamı, bürokrat ve kraliyet ailesinden oluşan bir heyetle Ankara'ya geldi.⁴⁶ Bu tarihi ziyaret sırasında iki ülke arasında farklı alanlarda 6 ayrı antlaşma imzalandı. Ayrıca, Türk ve Suudi iş adamlarının iki ülke arasında ortak yatırım yapması konusunda anlaşmaya varıldı.⁴⁷ Bu doğrultuda atılmış ilk adım olarak Saudi-German Hospital şirketi İstanbul'da ,13 milyar dolara mal olacak büyük bir sağlık kenti kuracağını ilan etti. Şirketin üst yöneticilerinden Makarem S. Batırcı'nın yaptığı açıklamaya göre, bu sağlık kent içinde 15 hastane, tıp fakültesi, fitness merkezleri, sağlık oteli ve kimya fabrikaları bulunacak ve 30 kişiye istihdam sağlayacaktır.⁴⁸

Oldukça sıcak karşılanan Suudi Arabistan heyeti ile Türkiye arasında yapılan görüşmelerde siyasi danışmalara ilişkin mutabakat, devlet arşivleri arasında işbirliği, yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması, çifte vergilendirmenin önlenmesi, sağlık alanında işbirliği, ve karayoluyla yolcu ve yük taşımacılığının düzenlenmesi alanında 6 antlaşma imzalandı. Ayrıca, Lübnan, Filistin ve Irak gibi bölgesel so-

⁴³ Delinda C. Hanley, "15th Annual Arab-U.S. Policymakers Conference," **Washington Report on Middle East Affairs**, Ocak-Şubat 2007, c. 26, n. 1.

⁴⁴ Conrad Wilson, "United States Absent From Saudi Economic Boom," **Dallas Business Journal**, 5 Temmuz 2006.

⁴⁵ "Suudi Arabistan Kralı Türkiye'deydi," **Anlayış**, Eylül 2006, s. 7.

⁴⁶ "Saudi King Abdullah to Visit Turkey on August 8," **Today's Zaman**, 3 Eylül 2006.

⁴⁷ "Kral 6 Anlaşma, Dostluk ve Milyar Dolarlık Yatırım Bıraktı," **Yeni Şafak**, 12 Ağustos 2006.

⁴⁸ "Suudilerden İstanbul'a 15 Hastaneli Sağlık Kenti," **Yeni Şafak**, 11 Ağustos 2006.

runlar konusunda fikir teatisi yapıldı. İki ülke arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi açısından bir dönüm noktası olan bu ziyaret, diğer Arap ülkelerinden de Türkiye'ye yönelik bir ilgi yoğunluğu artmasına yol açması beklenmektedir. Kral Abdullah'ın Ağustos ayında gerçekleştirdiği ziyaretin en önemli konularında biri güvenlik idi. ABD'nin geleneksel müttefiki iken 11 Eylül olayları sonrasında Amerikan bağımlılığını kırma girişimlerini başlattı. Bu bağlamda, Amerikan/İsrail merkezli bölgesel düzenlemelerden kaygılanmaya başlayan Suud yönetimi, benzer durumda olan ve benzer kaygılar taşıyan bölgenin en önemli ve etkili devletlerinden biri olan Türkiye ile yakın ilişkiler geliştirmek durumunda kaldı.

Aynı şekilde Suudi Arabistan'dan da Türkiye'ye olan ilgisi giderek artmaktadır. Bu algılama değişimi sadece devlet kurumlarının değil aynı zamanda özel sektörün de gündemindedir. 2005 yılında Suudi Arabistan'dan yaklaşık 32 bin işadamı ve/ya turist Türkiye'ye gelmesi Türkiye'ye yönelik ilginin arttığını göstermektedir.⁴⁹

26 Mart'ta Cidde'de yapılan Suudi-Türk işadamları toplantısında iki ülkede karşılıklı olarak yatırım imkanları araştırılması ve ticaret ilişkilerinin geliştirilmesi için görüş teatisinde bulunuldu. Suudi Arabistan Ulusal Yatırım Otoritesi'nin davetlisi olarak İstanbul Ticaret Odası üyesi ve farklı iş kollarını temsilen 50 kişilik bir işadamı grubu Cidde'de Suudi işadamlarıyla bir toplantı yaptılar. Ekonomik ilişkileri geliştirme konusunda görüş bildiren işadamları, 2005 yılında 3 milyar dolar civarında olan iki ülke arasındaki ticaret hacmini iki katına arttırmak için gerekli tedbirlerin alınmasını karar verdiler.⁵⁰ Kamu ve özel sektörleri ile Suudi kuruluşlar enerji, finans, turizm, petro-kimya ve iletişim alanlarında Türkiye'de yaklaşık 25 milyar dolarlık bir yatırım yapmayı planlamaktadırlar. Başbakan Erdoğan'ın Kral Abdullah'la yaptığı görüşme sonrasında yaptığı açıklamada Türk işadamlarının ve firmalarının Suudi Arabistan'da 30 milyar dolarlık ihaleler aldığını ifade etti.⁵¹

⁴⁹ "Saudi King Abdullah to Visit Turkey on August 8," **Today's Zaman**, 3 Eylül 2006.

⁵⁰ "Saudi King Arrives in Turkey with \$25 Billion for Investment," **Today's Zaman**, 8 Ağustos 2006; "Saudi-Turkey Businessmen Explore Investment Avenues," **Middle East North Africa Financial Network (MENAFN)**, http://www.menafn.com/qn_news_story_s.asp?StoryId=130573.

⁵¹ M. Ghazanfar Ali Khan, "Kingdom, Turkey Set to Boost Trade Ties," **Arab News**, 11 Ağustos 2006.

İran'la Bölgesel Rekabet

Irak işgalinden sonra hızlanan bir ivmeyle, Ortadoğu'da Şii bir İran'ın ve onun himayesindeki bölgesel bir Şii oluşumu bölgedeki diğer Sünni Müslüman devletleri endişelendirdiği gibi, belki daha fazlasıyla, Suudi Arabistan rejimini rahatsız etmektedir.⁵² Irak'ın işgaliyle birlikte devletin en önemli siyasal aktörleri olan Şii gruplar ve Lübnan'da İsrail devletine kök söktüren, Lübnan'dan atan ve neticede Lübnan halkının neredeyse tamamının gönlünde taht kuran Hizbullah ve onun lideri Hasan Nasrallah İran'ın etkisinin daha geniş alanlara yayılabileceğini göstermektedir. Suudi yetkililer, İran ve yandaşlarının güçlenmesinin kendi meşruiyetlerine hanel getirdiğini düşünmektedirler. Bu durum, Suudi Arabistan gibi Arap ülkelerde Şii aleyhtarlığını körüklemektedir. Örneğin, Hizbullah tek başına İsrail'e karşı koyarken Suudilerin önde gelen din adamlarından Sefer el-Havali "Hizbullah için dua etmenin caiz olmadığına dair fetvalar vermekteydi.⁵³ Suudi yetkililer Hizbullah'ın "maceralarının" Lübnan Savaşı'na yol açtığını, savaşın asıl sorumlusunun İsrail değil Hizbullah olduğunu açıkladılar.⁵⁴

Ortadoğu'da gelecekte yaşanacak bir Sünni Arap-Şii İran rekabetinde İran ile karşı karşıya gelecek en muhtemel Arap devleti Suudi Arabistan olacaktır. Ancak, muhtemel gerginlik alanlarının yanında iki ülkeyi aynı durumda bırakan bazı hususlar da yok değil. Örneğin, iki ülke de Batı tipi siyasi yapılanma konusunda isteksiz davranmakta ve kendi tarihsel birikim ve kültürel kodlarından esinlenen bir devlet yapılanmasını tercih etmektedirler. İki ülke de Batı tipi liberal demokratik anlayışa ve bu çerçevede bu Batılı siyasi rejimin Ortadoğu'ya ihraç edilmesine de karşı çıkmaktadırlar.⁵⁵ Batının baskıları karşısında zor durumda kalan İran, Suudi Arabistan ile ilişkileri geliştirerek rahatlamaya çalışmaktadır. Küresel ölçekte zor durumda kalması bölgeyi daha çok önemsemesini gerektirmektedir. İran bu doğrultuda ilişkileri geliştirmek için Şubat ayında Dini lider Ayetullah Ali Hamaney'in özel elçisi Ali Ekber Velayeti'yi Riyad'a gönderdi. Kral Abdullah ile de

⁵² Hasan Kösebalaban, "Ortadoğu'da Suud-İran Rekabeti ve Türkiye," **Anlayış**, Eylül 2006, ss. 56-57, s. 56.

⁵³ Kösebalaban, "Ortadoğu'da Suud-İran Rekabeti ve Türkiye," s. 56.

⁵⁴ Graham E. Fuller, "The Shia vs. Sunni Split? Not on the Arab Street," **New Perspectives Quarterly**, Güz 2006, s. 34.

⁵⁵ "Saudi Arabia, Iran Denounce Bush's New Appeal for Democracy," **Daily Star**, 2 Şubat 2006.

bir görüşme yapan Velayeti ülkesinin, Suudi yönetimiyle doğrudan iletişim yolları açmak istediğini dile getirdi.⁵⁶

Suudiler, İran'ı nükleer silah üretmeme konusunda ikna etmeye çalışmaktadırlar. Öte yandan, ABD'den de en üst düzeyde görüşmelere öncelik vermesi talep edildi.⁵⁷ Suudiler, İran'ın daha önce verdiği vaatlere bağlı kalma çağrısında bulunurken, Batı'nın, İsrail'in nükleer silah üretmesine ses çıkarmamasını da bir talihsizlik olarak görmektedir. Çünkü, Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal'ın da belirttiği gibi, Batı'nın İsrail'in nükleer silah sahibi olmasına izin vermesi bütün bölge ülkelerini olumsuz olarak etkileyen hasarlara yol açtı.⁵⁸ Bundan dolayı da Suudi yetkililer, İsrail bölgede nükleer silahlara sahip olduğu süreçte İran'ın nükleer silah üretmesine karşı çıkmanın Suudi çıkarlarına hizmet etmeyeceği kanaatine vardılar.⁵⁹ Ancak, İran'ın her halükarda bu yolu seçmemesi ve Körfez'in nükleerden arındırılmış bir bölge olarak bırakılması gerektiğini vurguladı. Bu gelişmeler yaşanırken Suudi yetkililer, İran'ın Ortadoğu bölgesinin en önemli ülkelerinden biri olduğunu ve dolayısıyla görmezden gelinemeyeceğini ve diyalog kurulması gereken bir ülke olduğunu ifade ettiler. Bu çerçevede, Riyad'ı ziyaret eden İran Milli Güvenlik Konseyi Sekreteri Ali Laricani'nin Kral Abdullah ile yaptığı görüşmede Kral Abdullah, İran'la ilişkilerin bütün alanlarda geliştirilmesi gerektiğini vurguladı.⁶⁰

Arap Dünyası Liderliği Arayışı

Suudi Arabistan yönetimi son zamanlarda Arap dünyasında daha etkili olmak için önemli adımlar atmaya başladı. Sahip olduğu maddi imkanları da bu amaca dönük kanalize etmeye çalışan Suudiler, İslam dininin en kutsal kentlerini ülkelerinde barındırmanın avantajlarını da kullanmak istemektedirler. Bu yöndeki çabalarının bir parçası olarak Mayıs ayında Washington'da düzenlenen Suudi-ABD Stratejik Diyalog toplantısı için ABD'ye giden Suudi Dışişleri Bakanı

⁵⁶ Roula Khalaf, "Tehran Strives To Build Links with Saudis," **Financial Times**, 19 Şubat 2006.

⁵⁷ Ghazanfar Ali Khan, "Saudi-US Talks Focus on ME, Iran," **Arab News**, 18 Ocak 2006.

⁵⁸ "Kigdom Urges Iran To Forgo Nuke Weapons," **Arab News**, 17 Ocak 2006.

⁵⁹ "Saudi Arabia Says Not To Oppose Iran Nuclear Weapons While Israeli Has Them," **Kuwait News Agency (KUNA)**, 18 Nisan 2006.

⁶⁰ "Iran's Larijani Confers with Saudi King Abdullah," **IranMania**, 12 Nisan 2006, <http://www.iranmania.com/News/ArticleView/Default.asp?NewsCode=41945&NewsKind=Current%20Affairs>.

Suud El-Faysal, Amerikan hükümetine akredite olan Arap büyükelçileri ile bir toplantı yaptı, önemli bölgesel ve küresel konularda görüş teatisinde bulundular. Suudi yetkililer Arap kimliğinin geliştirilmesi ve Arap Birliği'nin güçlendirilmesi için öncülük yapmaya çalıştılar. Lübnan ve Irak gibi tüm Arap devletlerinin ilgilendiren konularda ortak tavır geliştirmenin gerekliliğini vurguladılar.⁶¹ Kral Abdullah 9 Aralık'ta Riyad'ta yapılan 27. Körfez İşbirliği Konseyi Zirve toplantısının açılışında yaptığı konuşmada KİK üyeleri arasında bir ekonomik birlik kurulması gerektiğini açıkladı. KİK ve Arabistan yarımadasının hegemonu olan Suudi Arabistan küçük ülkelerle işbirliği alanlarını geliştirerek aslında etkinliğini arttırmaya çalışmaktadır.

Irak ve Amerikan İşgali

Saddam'a karşı mücadelesinde ABD'ye destek veren ancak Irak işgalini onaylamayan Suudi Arabistan Krallığı, vatandaşlarının Irak'a gidip savaşmalarını ve hatta doğrudan Irak'a gidişleri bile yasakladı. İçişleri Bakanı Prens Nayif Bin Abdülaziz'e göre, Irak'a gidip gelmek yetkililerin nazarında önemli bir kötü sicil göstergesidir.⁶² Mutlaka terörist bir grupla ilişkisi olduğu varsayılır. Ancak, bunun yanında Suudi yönetimi Saddam sonrası Irak'ta ülkesel istikrarın sağlanması ve İran'ın etkisinin azaltılması konularında ABD'nin kurumsallaşma çabalarına destek vermesi söz konusudur. Bu amaçla, Bağdat'ta bir hastanenin bulunmadığı bir dönemde sahra hastanesi gönderdi; 1 milyar dolar civarında kredi ve hibe verdi.⁶³ Suudi Kralı Abdullah Ekim ayında Irak'ın önde gelen Sünni ve Şii yetkililerle toplantılar yaparak ülkedeki mezhep çatışmasının önlenmesi için gerekli adımların atılmasını istedi.

Ülkede devam eden mezhep çatışmasının bütün bölgeyi istikrarsızlığa sevk edeceğini düşünen Suudi yetkililer Irak'taki istikrarın öncelikle mezhep kanaat önderlerinin barışçıl bakış açalarına bağlı olduğunu ve taraflar arasındaki diyalogun devam ettirilmesi gerektiğini vurguladılar.⁶⁴ Suudi yönetimi Irak'ın mezhep ve etnik yapısına

⁶¹ Samir Al-Saadi, "Kingdom Calls for a Stronger Arab League," **Arab News**, 27 Ağustos 2006.

⁶² "Saudi Arabia will not Permit Citizens to Fight in Iraq -- Interior Minister," **Kuwait News Agency (KUNA)**, 5 Ocak 2006.

⁶³ Cordesman, "Saudi Arabia: Friend or Foe in the War On Terror," s. 32.

⁶⁴ "Saudi King Urges Iraqi Sunni and Shiite Clerics to Practice Patience and Serenity," **International Herald Tribune**, 14 Ekim 2006.

göre bölünmesinin sorunu çözmeyeceğini, aksine yeni sorunlara yol açacağını ileri sürerek Şii ve Kürt kesimlerin hazırladıkları önerilere karşı çıktılar.⁶⁵ Suudi Bakan İyad Medeni, Suudi Arabistan hükümetinin ülkenin birliğini savunanlara destek vereceğini ve bu amaçla mücadeleye eden grupların ülkeye ve bölgeye istikrar getireceğini açıkladı. Basına sızan bilgilere göre, Amerikan yönetiminin muhtemel bir asker çekmesi ve Şiilerin ülke yönetiminde tek hakim güç olarak kalması durumunda Suudi yönetiminin de Irak'taki Sünnilere her türlü desteği vererek ülkede taraf olacağını ve ABD-İran diplomatik girişimlerinden rahatsızlık duyduğunu açıkladı.⁶⁶ Ancak, daha sonra bu iddialar Suud Dışişleri Bakanı Suud El-Faysal tarafından yalanlandı. Faysal işgalin ilk gününden itibaren ülkesinin Irak'taki tüm taraflara eşit mesafede olduklarını açıkladı.⁶⁷

Suudi Arabistan yetkilileri, Irak'ta olan bitenlerin bölgenin tamamını, dolayısıyla ülkelerini, önemli ölçüde etkileyeceğini düşündüklerinden dolayı kayıtsız kalamamaktadırlar. Özellikle Amerikalıların Irak politikasını yakından takip etmektedirler. Çünkü, Büyük Ortadoğu Projesi çerçevesinde ABD'nin yapmak istediği değişiklikleri dikkate almak durumundadırlar. Bundan dolayı da, sık sık Irak'ta görev yapan Amerikalı askeri ve sivil yetkililer ülkeye gidip görüş alışverişinde bulunurlar. 2006 yılında başta ABD'nin Irak'taki en üst askeri yetkili olan General Abuzaid ile ABD'nin Bağdat büyükelçisi Zalmay Halilzad başta olmak üzere pek çok Amerikan heyeti Riyad'ta görüşmelerde bulundular.

Diğer Arap Ülkeleriyle İlişkiler

Suudi Arabistan Arap ülkelerini ilgilendiren bütün konularda aktif olmaya çalışmaktadırlar. Irak, Suriye, Lübnan, Filistin, nükleer yayılma, uluslararası terörizm, ve enerji gibi bölgesel ve küresel gelişmeleri yakından takip etmeye başlayan Suudi Arabistan, bölgesel bir güç olarak etkili bir aktör, Mısır'la birlikte Arap dünyasının hamisi ve yakın bölgesinin hegemonu olma mücadelesi vermektedir.

⁶⁵ P. K. Abdul Ghafour, "Kingdom Rejects Division of Iraq in Ethnic Lines," **Arab News**, 18 Ekim 2006; "Saudi Arabia Says it Opposes Shiite Plan to Divide Iraq Into Federal Regions," **International Herald Tribune**, 17 Ekim 2006.

⁶⁶ Helene Cooper, "Saudi Threat to Take Sunni Side in Iraq war," **The Sydney Morning Herald**, 14 Aralık 2006.

⁶⁷ P. K. Abdul Ghafour, "Kingdom Won't Take Sides in Iraq, Says Saud," **Arab News**, 20 Aralık 2006.

Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad 8 Ocak 2006 tarihinde Cidde'yi ziyaretinde Kral Abdullah ile bir görüşme yaptı. İki lider bölgedeki son gelişmeleri ve ikili ilişkileri konuştular. İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarından çekilmesi ve başkenti Kudüs olan bağımsız bir Filistin devletinin kurulması çağrılarını yinelediler. Aynı zamanda, iki lider İsrail'in Suriye'ye ait Golan Tepeleri'nden ve Lübnan'a ait Şiba Çiftlikleri'nden de derhal çekilmesi gerektiğini belirttiler. Aynı gün Dışişleri Bakanı Prens Suud El-Faysal da Şam'a giderek Esad ve Suriye Dışişleri Bakanı Faruk El-Şara ile bir ön görüşme yaptı.⁶⁸

Suudi Dışişleri Bakanı Suud El-Faysal Lübnan ile Suriye arasındaki gerginliğin sona erdirilmesi için bir plan açıkladı. Mısır'a danışarak hazırlanan yedi maddelik bu plan öncelikli olarak tarafların bir diğerine karşı medya kampanyalarını ve siyasetçilerin provokatif konuşmalarını sona erdirmesi ve diplomatik temsilcilerin teatisi ile dış politika koordinasyonunu gerçekleştirmeleri talebinde bulundu.⁶⁹ Suudi Krallığı Mısır'la birlikte dışişlerini seferber ederek, Suriye ile Lübnan arasında Başbakan Hariri suikastı sonrası yükselen gerginliği azaltmaya çalıştı. Suudi Arabistan ABD'ne paralel olarak Lübnan'ın merkezi güçlü bir hükümete sahip bağımsız bir devlet olması doğrultusunda politika izlemektedir. Ancak, İsrail'in tutumu üzerinde hem fikir değiller. Lübnan'ın sadece diğer Arap aktörlerinden değil, aynı zamanda ve özellikle İsrail'den kurtarılması gerektiğini düşünmektedir.

1980'lerden itibaren Lübnan'a çok fazla yatırım yapan, iç savaşı bitiren 1987 tarihli Taif Antlaşması'nın imzalanmasına ön ayak olan, ve dolayısıyla daha önceki hükümetler döneminde oldukça etkili bir konuma sahip olan Suudi Arabistan, bu konununun devamını sağlamaya çalıştı. Suudi yönetimi Hizbullah'ı, bu konumunu sürdürmesinin en büyük tehdidi olarak görmekteydi. Riyad, Amerikan beklentilerine paralel olarak Lübnan'ın Suudi beklentileri doğrultusunda siyaset üreten bir devlet olarak kalmasını talep etmekteydi. Ancak, Şii olan Hizbullah'ın hükümeti kontrol etmesi, ülkenin İran çizgisine kayması anlamına gelecekti.⁷⁰ Sağlanacak bir çözümün statüko ve istikrardan yana olmasını isteyen Riyad, bu politikasının bir devamı olarak Lüb-

⁶⁸ "Bashar Meets Abdullah," *Arab News*, 9 Ocak 2006.

⁶⁹ Roula Khalaf, "Saudi Arabia Presents Plan for Syria and Lebanon," *Financial Times*, 16 Ocak 2006.

⁷⁰ Symposium, "Middle Eastern Views of the United States: What Do the Trends Indicate?" *Middle East Policy*, c. 3, n. 3, Güz 2006, s. 13-14.

nan'a yerleştirilecek çok uluslu güce, dolayısıyla Amerikan politikasına, destek verdi. Suudi yönetimi, İsrail dahil farklı kesimler tarafından dikkate alınan bir barış girişimcisi rolü oynamaya çalışmaktadır. İstikrarın devamı için düşman taraflar arasında ısrarla diyalog kurulması çağrısında bulundu.⁷¹

Suudi Arabistan Filistin konusunda en fazla maddi destek sağlayan ve somut siyasi çözümler öneren ülkeler arasında bulunmaktadır. 2006 yılının başlarında İsrail'in Filistin Otoritesi'nin mal varlıklarını dondurunca Katar'la birlikte ilk yardıma koşan devlet Suudi Arabistan oldu. Suud yönetimi, Filistin Otoritesi'nin bütçe krizini halletmek ve memur maaşlarının ödenmesini sağlamak için 20 milyon dolar yardımda bulundu. Ayrıca, UNESCO'nun bir programı çerçevesinde 15 milyon dolarlık yardımla 19 bin Filistinli öğrencinin eğitimlerine devam etmelerini sağladı.⁷² Ancak bütün bu maddi desteğe rağmen Suudi yönetiminin Filistin konusunda statükocu konuma yakın bir tavır sergilediğini görmek mümkündür.

Suudi yetkililerin Filistin konusunda ortaya attığı tasarılar daha çok statükonun devamını sağlamayı gerektiren projelerdir. Yoksa Hamas gibi, bölgede köklü siyasi değişimler bekleyen grupların söylemlerinde uzak durmaktadır.⁷³ Tabii ki bu aktif tutumun önemli nedenlerinden biri Suudi yönetiminin Amerikan yanlısı politikalarıdır. Buna rağmen Suud yönetimi bölgesel iddialarını ve inandırıcılığını devam ettirebilmek için Hamas hükümetini ilk tanıyan ülkelere biri oldu. Hamas hükümetinin dışişleri bakanı Mahmud Zahar'ı ilk kabul eden ve görüşen Arap devleti Suudi Arabistan oldu. Nisan ayında Mahmud Zahar Riyad'ta Suud dışişleri bakanı Prens Suud bin El-Sultan ile bir görüşme yaptı. Bölgesel sorunlar konusunda görüş alışverişinde bulunuldu ve Suud yönetiminin Filistin Otoritesi'ne yaptığı yardımlar konuşuldu.⁷⁴ ABD Dışişleri Bakanlığı'nın terörist olarak nitelediği Hamas'ın Filistin'de kurduğu hükümeti uluslararası toplumdan soyutlamaya çalışan Amerikan yönetimini uyaran Suudi yö-

⁷¹ P. K. Abdul Ghafour, "Kingdom Calls for Dialogue in Lebanon," *Arab News*, 5 Aralık 2006.

⁷² M. Ghazanfar Ali Khan, "19.000 Palestinian Students Benefit From Saudi Aid," *Arab News*, 19 Şubat 2006.

⁷³ Symposium, "Middle Eastern Views of the United States: What Do the Trends Indicate?" s. 13.

⁷⁴ "Hamas FM Received in Saudi Arabia," *United Press International*, 18 Nisan 2006, <http://www.upi.com/InternationalIntelligence>.

netimi, ABD'nin ve Avrupa'nın Filistin konusunda daha kapsayıcı ve diyalog yanlısı bir politika izlemeleri gerektiği ifade edildi.⁷⁵

Arabistan yönetiminin Filistin dahil bölgesel politikası Amerikan ve İsrail, yetkilileri de sevindirmektedir. Statükodan yana tavrının en önemli göstergelerinden biri, Prens Turki El-Faysal'ın Ocak 2006'da Washington'da Yahudi kuruluşların düzenlediği resepsiyona katılmasıdır. İran'la girdiği bölgesel rekabet ve radikal hareketlerle mücadele dolayısıyla Riyad, ılımlı devletlerin dayanışması çerçevesinde ABD'deki Yahudi kuruluşları ile ilişkilerini geliştirmeye başladı. İsrail'in 1967 öncesi topraklarına geri çekilmesi ve bir Filistin devletinin kurulmasına imkan vermesi karşılığında İsrail'in tüm Arap devletleri tarafından tanınması planını ortaya attı. Bir iyi niyet göstergesi olarak da Suudi Millî Güvenlik Konseyi Müsteşarı Bandar bin Sultan 2005 yılının sonlarında İsrail Başbakanı Ehud Olmert ile Ürdün'de özel bir görüşme yaptı. Bu görüşme, İsrail devletinin kuruluşundan beri iki ülke arasında yapılan en üst düzey toplantı oldu.⁷⁶

Ortadoğu'nun statükodan yana iki geleneksel ülkesi olan Kuveyt ile Suudi Arabistan arasında Şubat 2006'da uluslararası ve bölgesel bir tehdit olan terörizme karşı ortak bir cephe oluşturma kararı alındı.⁷⁷ Özellikle El-Kaide örgütü ve uzantılarının Irak ve komşu ülkelerde eylem yapma kararlılıkları iki ülkeyi bir araya getirmeye zorladı. Suudi Arabistan 2006 yılında Yemen ile de ilişkileri geliştirme yönünde önemli adımlar attı. Haziran başlarında Velihaht Prens Sultan, 16 bakanla birlikte Yemen'e bir ziyaret gerçekleştirdi. Hem resmi hem de özel sektör temsilcilerinin yoğun katılımıyla gerçekleşen bu ziyaret sırasında, Yemen'in Körfez İşbirliği Konseyi örgütüne üyeliği ve iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi konuları üzerinde duruldu. Ayrıca, bu ziyaret sırasında iki ülke arasındaki sınır sorununu ortadan kaldıran bir sınır antlaşması da imzalandı.⁷⁸

⁷⁵ Glenn Kessler, "Saudi Warns Against Isolating Hamas," **Washington Post**, 18 Mayıs 2006.

⁷⁶ "Arabs Try Outreach to Israel, U.S. Jews," **USA Today**, 12 Şubat 2007.

⁷⁷ "Kuwait Pledges Joint Anti-Terror Front with Saudi Arabia," **China View**, 11 Şubat 2006, http://news.xinhuanet.com/english/2006-02/11/content_4165892.htm

⁷⁸ Samir El-Saadi, "Sultan Begins Yemen Visit Tomorrow," **Arab News**, 31 Mayıs 2006.

Yeni Ortaklar ve Yeni Alanlar

Asya Ülkeleri

11 Eylül olaylarından sonra ABD ile ikili ilişkilerinde sorunlar yaşamaya başlayan Suudi Arabistan, ABD ve Batı'ya alternatifler oluşturabilecek yeni alanlar bulma ve buralara açılma politikası üzerinde durmaya başladı.⁷⁹ Kral Abdullah'ın ilk yılında bu manada ciddi adımlar atıldı. Dolayısıyla 2006, Suudi yönetiminin Asya ülkeleriyle ilişkileri geliştirme adına önemli ve verimli bir yıl oldu. 11 Eylül olayları sonrası dönemde İslam'a, Müslümanlara ve özellikle Suudi Arabistan'a yönelik olumsuz algılamaların güçlenmesi ile birlikte Suudi yönetimi Suudi öğrencileri Batı dünyası yerine Doğu/Asya ülkelerine göndermeye başladı. Çin, Hindistan, Malezya, Singapur ve Güney Kore gibi ülkelere gönderilen öğrenciler daha çok tıp, mühendislik ve bilim alanında tahsil görmekte-dirler. Mayıs ayında diplomatik temsilcilik açmayı düşündükleri Vietnam'la ekonomik, ticari, yatırım ve teknik işbirliği konularını kapsayan bir çerçeve antlaşması imzalandı.⁸⁰

Kral Abdullah Ocak ayının ikinci yarısında 14 gün süren, beş uçak dolusu bakan, bürokrat ve işadaminin katıldığı, ve Çin, Hindistan, Pakistan ve Malezya gibi dört önemli Asya devletini kapsayan çok önemli bir Asya gezisine çıktı.⁸¹ Suudi Arabistan'ın 1990 yılında diplomatik ilişki kurduğu Çin'e, kral düzeyinde yapılan ilk seyahat bu ziyaret, aynı zamanda Kral Abdullah'ın Ağustos 2005'te tahta oturmasından sonra Ortadoğu bölgesi dışındaki ilk ziyareti oldu. Bazı gözlemciler bu ziyareti, Suudi Arabistan'ın dış politikasındaki "stratejik bir değişim," bir "yeniden dengeleme," ve krallık için "yeni bir dönemin başlangıcı" olarak nitelendirdi.⁸² Özellikle son zamanlarda ABD'nin demokratikleşme ve terörü besleme suçlamalarına maruz kalan Suudi Arabistan, Batı dışında siyasi ilişkiler geliştirebilecek alternatif güç arayışı neticesinde iki Asya deviyile daha yakın ilişkiler geliştirmek istemektedir. Bu politika değişikliğiyle Riyad'ın,

⁷⁹ Jean-Francois Seznec, "Doubtful of the US, Saudi Arabia Begins Looking East," **The Daily Star**, 25 Eylül 2006.

⁸⁰ "Vietnam and Saudi Arabia Sign Framework Co-operation Agreement," **Nhan Dan**, 26 Mayıs 2006.

⁸¹ Roula Khalaf, "Saudis Look East for Friendship in 'Rebalancing' of Relations," **Financial Times**, 1 Mart 2006.

⁸² Harsh V. Pant, "Saudi Arabia Woos China and India," **Middle East Quarterly**, c. 13, n. 4, Güz 2006.

Washington'a olan bağımlılığının da azalması beklenmektedir. Bu da, giderek tek yanlı ve keyfi olmaya başlayan Amerikan dış politikasından kuşku duyanların ittifakının güçlenmesi anlamına gelmektedir.

Dünyanın en büyük ikinci petrol tüketicisi olan Çin ile dünyanın en büyük petrol ihracatçısı Suudi Arabistan arasında enerji ve ticaret konularında işbirliği imkanları üzerinde duruldu. Çin'in Suudi Arabistan dış ticaretinde önemli bir yeri oluşmaya başladı. Bugün itibariyle Çin, Suudi Arabistan'ın dördüncü en büyük ithalatçısı ve beşinci en büyük ihracatçısı iken, Suudi Arabistan da Çin'in onuncu en büyük ithalatçısı ve en büyük ham petrol tedarikçisidir.⁸³ Çin sadece 2005 yılında Suudi Arabistan'dan 20 milyon tondan fazla petrol ithal etti. Suudi Ali El-Nuaymi ile Çin Kalkınma ve Reform Komisyonu Bakanı Ma Kai başkanlığındaki heyetlerin yaptıkları görüşmeler sonucunda iki ülke arasında petrol, doğal gaz ve yer altı kaynakları alanları dahil beş işbirliği antlaşması imzalandı.⁸⁴ Bunun gereği olarak da Suudi yönetimi ülkenin Çin'e yaptığı petrol ihracatını % 39 oranında arttırmaya karar verdi.⁸⁵ Bunun dışında, farklı alanlarda işbirliği sağlamak amacıyla dört ayrı antlaşma daha imzalandı.⁸⁶ Aynı günlerde üç Suudi Arabistan firması (MIDROC, Sara Development Co. ve House of Invention Co.) Çinli bir şirketle birlikte ülkenin doğusundaki Cubeyl kentinde 6 milyar dolarlık, yıllık 2 milyon ton civarında üretim yapacak, ve 2500 civarında istihdam sağlayacak bir petro-kimya tesisinin kurulması için anlaşmaya vardılar.⁸⁷ Haziran ayının ilk haftasında Riyad'ta yapılan Suudi-Çin Ekonomik Toplantısı öncesinde bir konuşma yapan Suudi Arabistan Ticaret ve Sanayi Odaları Konseyi Başkanı Yardımcısı Abdurrahman Ali Bin El-Ceraişi, Çin ile 410 milyon dolarlık 13 ayrı ticaret antlaşması imzalayacaklarını ve Çin'le olan ticaret hacmini çok kısa süre içinde 300 milyon dolardan 15 milyar dolara çıktığını ve ülkesinin Çin'in bölgedeki en büyük ticaret ortağı

⁸³ Pant, "Saudi Arabia Woos China and India,"

⁸⁴ "China, Saudi Arabia Sign Bilateral Energy Agreement," **Forbes Dergisi Web Sayfası**, 23 Ocak 2006, <http://www.forbes.com/business/feeds/afx>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2007; "China Signs Agreements with Saudi Arabia," **China Chemical Reporter**, c. 17, n. 4-5, 2 Haziran 2006, ss. 6.

⁸⁵ "Saudi Arabia To Increase Oil&Gas Supply To China," 6 Şubat 2006, **CRIENGLISH.com**, <http://english.cri.cn/855/2006/02/06/262@47652.htm>

⁸⁶ "Kingdom Signs Accords with China," **Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığı Web Sayfası**, 25 Ocak 2006, <http://www.mofa.gov.sa>.

⁸⁷ Wael Mahdi, "New Sino-Saudi Petrochemical Firm Planned," **Arab News**, 21 Ocak 2006.

yaptığını ifade etti.⁸⁸ Taraflar, Ekim ayında Çinli yatırımcıların Suudi Arabistan'da 4 milyar dolarlık bir yatırım gerçekleştireceklerini açıkladılar.

Kral Abdullah 50 yıl aradan sonra Hindistan'ı da ziyaret eden ilk kral oldu. 1950'li yıllarda kurulan ilişkilerden sonra taraflar birbirinden uzak kalmıştı. 1.6 milyon Hindistanlının ülkede yaşadığı dikkate alındığında iki taraf arasındaki işbirliği için büyük bir potansiyel olduğu görülür.⁸⁹ Suudi Krallığı Hindistan için en önemli petrol kaynağını oluşturmaktadır. Hindistan da, Suudilerin en büyük dördüncü ticaret ortağıdır.⁹⁰ Benzer bir biçimde Kral Abdullah, bu Asya seyahatinin son durağı olarak Pakistan'a uğrayınca Suudi Arabistan'ın son 30 yıl içinde kral düzeyinde gerçekleştirdiği ilk ziyaret olması, ülkenin gerçekleştirmeye çalıştığı dışa açılım hamlesinin önemi daha iyi anlaşılabilir. Bu, aynı zamanda ülkenin ideolojik ve tek yanlı olmayan ve çok yönlü bir dış politika hedefleyen bir anlayış anlamına gelmektedir. Çünkü, Riyad birbirine düşman olan iki önemli bölgesel güce eşzamanlı olarak dostluk bağlarını güçlendirmeye çalışmaktadır. Kral Abdullah Pakistan ziyareti sırasında Pakistan ile mesleki eğitim, yüksek öğretim, çifte vergilendirmeyi önleme, bilim ve teknoloji, dışişleri bakanları arasında siyasi danışma alanlarında beş ayrı antlaşma imzalandı.⁹¹ 2006 yılı içinde bir Suudi şirketi olan El-Tuwairki Şirketler Grubu Pakistan'da 130 milyon dolarlık bir çelik fabrikası inşa etme kararı aldı ve 362 milyon dolara da ülkenin en büyük sanayi projesi olan Pakistan Çelik'in hisselerinin % 75'ini satın aldı.⁹²

Suudi Arabistan İslam ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye önem vermeye başladı. Bu çerçevede, Kral Faysal'ın 1970 yılında yaptığı ziyaretten sonra, 2006 yılının ilk ayında Kral Abdullah'ın Malezya'ya yaptığı ziyarette, daha önce ziyaret ettiği Çin ve Hindistan gibi ülke-

⁸⁸ "Saudi-Chinese Economic Meeting Starts in Riyadh," **Saudi Press Agency (SPA)**, <http://www.spa.gov.sa/English/details.php?id=366707>, 6 Haziran 2006.

⁸⁹ P. K. Abdoul Ghafour, "Abdullah Begins Four-Nations Asia Tour Sunday,"

⁹⁰ Raid Qusti, "Kingdom Is India's Main Source of Oil: Aiyar," **Arab News**, 26 Ocak 2006.

⁹¹ "Saudi King Abdullah Arrives in Pakistan," http://www.outlookindia.com/pti_news.asp?id=352396, Erişim Tarihi: 12 Haziran 2007.

⁹² M. Aftab, "Saudis Invest in Two Major Steel Projects in Pakistan," **Khaleej Times**, 9 Nisan 2006.

lerle geliştirmeye çalıştığı ekonomik ilişkilerden ziyade siyasal, kültürel ve toplumsal işbirliği üzerinde duruldu. Son yıllarda iki ülke arasında farklı ekonomik sektörlerde artan işbirliği Suudi öğrencilerin Malezya'ya okumak üzere gitmeleri önemli bir bağın kurulmasını sağlamıştır. Özellikle bilgi teknolojisi, tıp ve mühendislik alanlarında binlerce Suudili genç Malezya'da eğitim-öğretim almaktadır.⁹³ Bu vesileyle, İslam dünyasının önde gelen iki ülkesi olarak geliştirecekleri işbirliğinin diğer Müslüman ülkeler üzerinde de etkisi olacağı beklenebilir. İslam Konferansı Teşkilatı (İKT)'nin merkezinin bulunduğu Suudi Arabistan ile İKT'nin dönem başkanı Malezya arasındaki sıcak gelişmeler İKT'yi de etkileyecektir. İki ülke İslam dünyasını yakından ilgilendiren fakirlik, geri kamlık, otoriteriyenizm, şiddet kullanımı ve terörizm gibi konularda işbirliği yapma girişiminde bulundular. Malezya, Suudiler için demokratik, kalkınmış, serbest piyasacı, modern bir devlet olarak yol gösterici bir ülke olarak da görülebilir.

Asya ülkeleriyle ilişkiler geliştirmek ve doğuya açılım amacıyla Nisan ayında Başbakan ve Savunma ve Havacılık Bakanı Veliaht Prens Sultan, Japonya, Singapur ve Pakistan'ı kapsayan uzun (iki haftadan fazla süren) bir ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyaret, Sultan'ın veliaht prens seçildiği Ağustos 2005 tarihinden beri yaptığı ilk yurt dışı resmi gezi oldu. Bu ziyaret aynı zamanda, 1960 yılından bu yana iki ülke arasında gerçekleştirilen ilk üst düzey ziyaret oldu. Japonya, ABD'den sonraki ikinci en büyük ticaret ortağı ve yatırımcısıdır. Japonya'nun enerji ihtiyacının üçte birini (yaklaşık 13 milyar dolar) Suudi Arabistan'dan temin etmektedir.⁹⁴ Japonya Başbakanı Junichiro Koizumi'nin "tarihi ve sarsılmaz" olarak nitelendirdiği Japon-Suudi ilişkileri, sadece ekonomik alanla sınırlı kalmadı. Siyasi konularda da, özellikle bölgesel ve uluslararası sorunlara bakışta bir paralellik oluşturmaya başladılar. İki ülke, Filistin sorununun barışçıl yollardan çözülmesi, Irak devletinin yeniden yapılandırılması, İran'ın nükleer silah geliştirme projesi, bölgenin nükleer silahlardan arındırılması ve uluslararası terörizmle mücadele konularında benzer görüşlere sahiptirler.⁹⁵ Japonya, Suudi Arabistan'ın da üyesi olduğu Körfez İşbirliği

⁹³ Abdulaziz Sager, "Saudi-Malaysia Alliance Could Help Reshape Islamic World," *Arab News*, 29 Ocak 2006.

⁹⁴ P. K. Abdoul Ghafour, "Sultan To Begin Three-Nation Asian Tour on Wednesday," *Arab News*, 3 Nisan 2006.

⁹⁵ Abdulaziz Sager, "Saudi-Japan Relations," *Arab News*, 5 Nisan 2006.

Konseyi ülkeleriyle bir serbest ticaret antlaşması imzalamak için görüşmeler süreci başlattılar.⁹⁶

Avrupa Ülkeleri

Avrupa ülkeleriyle ilişkiler 2006 yılında geliştirilmeye çalışıldı. Suudi Arabistan özellikle Avrupa Birliği (AB)'nin büyük devletleriyle yakın bir diyalog içinde bulunmaya önem vermektedir. AB ülkeleri de benzer bir beklentiyle hareket etmektedirler. ABD'nin bölgeye ve özellikle de Suudi Arabistan'a yönelik yakın ilgisini dengelemek için çabalamaktadırlar. Örneğin, Ocak 2006'da Almanya Federal Yabancılar Ofisi'nin Yakın ve Ortadoğu İşleri Genel Direktörü Horst Freitag'ı sadece iki devlet arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla Riyad'a gönderdi.⁹⁷ Benzer beklentiler doğrultusunda Fransa Devlet Başkanı Jacques Chirac da Mart ayının ilk haftasında üç günlük bir ziyaret gerçekleştirdi. Krallığın en önemli ticaret ortaklarından biri olan Fransa, 20 önemli işadamını da iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin daha da geliştirilmesi için devlet başkanına refakat için göndermişti. Chirac'ın Arabistan'a yaptığı dördüncü ziyaret olduğu dikkate alındığında Fransa'nın Riyad'a ne kadar önem verdiği görülür. Suudi yönetimi de Fransa ile ilişkilere verdiği önemi göstermek adına Chirac'ı Şura Meclisi toplantısına davet etti. Chirac bu mecliste konuşma yapan ilk yabancı devlet adamı oldu.⁹⁸ Suudi yönetiminin savunma sanayini modernize etmek için milyarlarca dolar harcama yapma kararı üzerine, Fransa'nın önde gelen savunma sektörü şirketleri Thales ve Dassault Havacılık yöneticilerini bu ülkeye gönderdiler. Geleneksel olarak Riyad'ın savunma sanayinde en etkin olan Amerikan ve İngiliz şirketleri ile rekabet etmeye başladılar. Başkan Chirac bu iki şirket için aracı olmaya çalıştı.⁹⁹

Mart ayında AB Dönem Başkanı Avusturya Başbakanı Heinz Fischer, ikili ve çok taraflı bazı konuları konuşmak amacıyla üç günlük bir ziyaret için Suudi Arabistan'a gitti. AB adına bölgesel sorunlar konusunda görüş alışverişinde bulunan Fischer, iki ülke ara-

⁹⁶ "Japan, Saudi Arabia Agree to Launch FTA Talks with GCC," **TMC Net News**, 6 Nisan 2006, <http://www.tmcnet.com/submit/2006/04/06/1545723.htm>.

⁹⁷ Nasser Salti, "German Official To Fortify Ties," **Arab News**, 31 Ocak 2006.

⁹⁸ M. Ghazanfar Ali Khan, "King, Chirac Hold Key Talks," **Arab News**, 5 Mart 2006.

⁹⁹ Jon Cronin, "France Targets Saudi Defence Deals," **BBC News**, Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2007, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/4778190.stm>.

sındaki ilişkileri geliştirmek için özel ve kamu sektörleri arasında pek çok konuda işbirliği alanı üzerinde duruldu.¹⁰⁰ İki ülke arasında çifte vergilendirmenin kaldırılması üzerine bir antlaşma imzalandı.¹⁰¹ Suudi yönetimi benzer bir antlaşmayı da Yunanistan ile imzaladı.¹⁰² 2006 yılında AB ile Suudi Arabistan ilişkilerinin en önemli halkalarından birini 26-28 Nisan tarihlerinde Paris'te Dünya Arap Enstitüsü tarafından düzenlenen ve Euro-Arap stratejik ortaklığının konuşulduğu Birinci Euro-Arap Diyalogu Forumu toplantısı oldu. Chirac'ın Arabistan'ı ziyaretinin akabinde gerçekleşen bu toplantı taraflar arasındaki olumsuz imajı ve bir diğerini ötekileştirmeyi ortadan kaldırma süreci başlatıldı.¹⁰³

Ancak, Avrupa ile ilişkiler açısından 2006 yılı Danimarka ve bazı Avrupa ülkelerin gazetelerinde, İslam peygamberi Hz. Muhammed ve İslam dini hakkındaki hakaret dolu karikatürlerin yayınlanması dolayısıyla oldukça gergin geçti. Oryantalist bakış açısının bir uzantısı olarak İslam peygamberi bu karikatürlerde terörist olarak gösterildi. Dünya Müslümanlarının incitildiğini düşünen Suudi yönetimi Avrupa ülkelerinden özür bekledi, Danimarka mallarına ambargolar kondu, din adamları bu konularda sert beyanatlar verdi. Avrupa ülkelerine yönelik bu olumsuz tutumu yumuşatmak üzere AB Dışişleri Temsilcisi Javier Solana bu ülkeye gönderildi. Danimarka resmi yetkililerinin ve gazete temsilcilerinin özür dilemelerinde Suudi Arabistan'ın resmi ve sivil kesimlerin tepkisi çok etkili oldu. Sorunun yaşandığı günlerde Suudi yetkililer bu ve benzeri girişimlerin medeniyetler çatışmasına yol açacağını ileri sürdüler. Her kesimin zararına görülen çatışmacı anlayışın yerine, medeniyetler arasında diyalog çabaları ve uluslar arasında karşılıklı saygının geliştirilmesi teşvik edildi.¹⁰⁴

¹⁰⁰ M. Ghazanfar Ali Khan, "Abdullah, Fischer Discuss Mideast," **Arab News**, 19 Mart 2006.

¹⁰¹ "Saudi Arabia and Austria Sign Accord," **Asharq Al-Awsat**, 19 Mart 2006.

¹⁰² Mohammed Rasooldeen, "Kingdom, Greece Sign Landmark Deal," **Arab News**, 1 Mayıs 2006.

¹⁰³ K.S. Ramkumar, "Large Saudi Delegation Heading for Euro-Arab Talks," **Arab News**, 13 Nisan 2006.

¹⁰⁴ P. K. Abdoul Ghafour, "Kingdom Calls for Respect Among Nations," **Arab News**, 21 Şubat 2006.

Latin Amerika ve Afrika

Suudi Arabistan 2006 yılında yukarıda sayılan devlet ve bölgelerin dışında da dış politikada etkin bir tutum sergiledi. Latin Amerika ve Afrika ülkeleriyle daha yakın ve çok taraflı ilişkiler geliştirmek için somut adımlar atıldı. Şubat ayının başlarında, etkisi artmaya başlayan Suudi özel sektörü ile Brezilya ekonomik aktörleri arasında ortak projeler geliştirme konusunda antlaşmalar imzalandı.¹⁰⁵ Mart ayının başlarında Brezilyanın özel ve kamu sektörlerinin temsilcilerinden oluşan yüksek düzey bir heyet Suudi Arabistan'ı ziyaret etti. Bu ziyaretin temel amaçlarından biri Suudili işadamlarını ve sermayesini Brezilya'ya çekmek ve Suudi işadamlarının ülkelerinde yatırım yapmalarını sağlamaktı. İkinci amacı da iki ülke arasındaki ticaret hacmini arttırmaktı. 2005 yılına gelindiğinde Brezilya'dan 1.2 milyar dolarlık mal alan Suudi Arabistan aynı yıl içinde Brezilya'ya 1.3 milyar dolarlık petrol ve petrol ürünlerini sattı. İki ülke arasındaki ticaret hacminin artırılması yanında bu ticaretin çeşitlendirilmesi de görüşüldü. Bu bağlamda Brezilya'dan gıda ürünleri yanında, makine, donanım ve savunma alanında da mal alması gündeme geldi.¹⁰⁶

Suudi Arabistan 2006 yılında fakir ülkelere insani yardımlar yapmaya devam etti. Bugün itibariyle Suudi Arabistan 50'den fazla ülkeye insani yardımlarda bulunmaktadır. Kamboçya'daki açlıkla mücadele için BM Dünya Gıda Programı'na maddi destek (440 bin Amerikan doları) sağladı.¹⁰⁷ Asya'da tsunami ve depremin etkilediği Pakistan ve Endonezya gibi ülkelere maddi destek sağladı. Bu çerçevede, Suudi Maliye Bakanı İbrahim İlas, ülkesinin Şubat 2006'da Pakistan'a 300 milyon ABD doları yardımda bulunacağını açıkladı.¹⁰⁸ Kraliyet ailesine mensup prenslerden Velid bin Talal, BM Dünya Gıda Programı'nın Kenya'da kuraklıktan etkilenen insanlara yardım için yürüttüğü çalışmalara destek amacıyla bir milyon dolar yardımda

¹⁰⁵ Alexandre Rocha, "Bank of Brazil Wants To Support Business with Saudi Arabia," **Brazil-Arab News Agency**, <http://www.anba.com.br/ingles/noticia.php?id=10032>

¹⁰⁶ Mohammed Rasooldeen, "Brazil Delegation To Attract Saudi Investors," **Arab News**, 12 Mart 2006.

¹⁰⁷ "Saudi Government Donation To Assist Hungry,"

¹⁰⁸ "Saudi Arabia Announces \$300 Million Aid for Pakistan," 3 Şubat 2006, **Pak Tribune**, <http://www.paktribune.com/news/index.shtml?133094>.

bulundu.¹⁰⁹ Bundan kısa bir süre sonra, Mayıs 2006'da, Suudi yönetimi de Dünya Gıda programı'nın kuraklıktan etkilenen Afrika Boynuzu'ndaki altı ülkeye (Cibuti, Tanzanya, Somali, Etiyopya, Kenya ve Ruanda) yardım çalışmalarına 10 milyon dolar destek sağladı.¹¹⁰

Sonuç

Yaklaşık 26 milyon nüfusu, geniş coğrafyası ve zengin doğal kaynakları dikkate alındığında Suudi Arabistan'ın jeo-politik, jeo-stratejik, jeo-ekonomik ve jeo-kültürel bakımlardan önemli bir ülke olduğu ve olmaya devam edeceği açıktır. Yaşlı fakat deneyimli Suud ailesi ve prensleri tarafından yönetilen Suudi Arabistan'da 2006 yılı, Kral Abdullah'ın ilk yılı olması hasebiyle hareketli geçti. Yeni kral ülkenin iç ve dış politika anlayışını değiştirme sürecini başlattı. Ancak, nüfusunun yaş ortalaması 21 olan¹¹¹ ülkedeki siyasi, toplumsal ve ekonomik değişimin bu genç nüfusa ne ölçüde tatmin ettiği dikkate alınmalıdır. Çünkü, her doyumsuz genç, demokratik sürecin işletilemediğinden hükümet karşıtı illegal bir muhalefetin üyesi demektir. Dolayısıyla, Suud ailesi bundan sonraki adımları çok daha dikkatli atmak zorundadır.

Riyad, 2006 yılını da ekonomik olarak oldukça iyi bir durumda geçirdi. Ülkenin kurumsallaşma, modernleşme ve demokratikleşme süreçleri yavaş da olsa devam etti.¹¹² Ülkedeki yönetsel ve toplumsal alanlardaki kurumsallaşma ile yönetimdeki keyfiliği azaltmaya başlayan Suudiler, profesyonel bir çalışma etiğini de edinmeye başladılar. Bu sayede, ülkede milli bir burjuvazi sınıfının ortaya çıkmaya başladığı görülebilir. Diğer bölge ülkeleri gibi Suudi Arabistan yönetimi de egemenliğini korumak, ulusal kimliğini muhafaza etmek ve rejim güvenliğini sağlamak için ABD, Rusya ve Çin gibi büyük devletlerin desteğine muhtaç olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla, iç ve dış politikasını hem bölgesel hem de küresel gelişmelere göre belirlemek durumundadır. İç tehdit olarak algılanan ve Suud ailesini hedef alan bazı radikal grupların kontrol altında tutulması gerekmektedir.

¹⁰⁹ "Saudi Prince Gives USD1 Million To Feed Kenyans Hit By Drought," **Ame Info**, <http://www.ameinfo.com/84861.html>.

¹¹⁰ "Largest Saudi Donation to WFP to Assist Drought-Hit Horn of Africa," **Ame Info**, <http://www.ameinfo.com/86170.html>.

¹¹¹ Abbas Bakhtiar, "Saudi Arabia and Military Expenditures,"

¹¹² Lees, "The Al Saud Family and the Future of Saudi Arabia," s. 48-49.

Netice itibariyle, denilebilir ki 2006 yılı, kuruluşundan bugüne kadar Suudi Arabistan'ın en radikal dış politika hamlesini gerçekleştirmeye çalıştığı yıl oldu.

Kronoloji Suudi Arabistan 2006

- 17 Ocak:** Kral Abdullah'ın ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney ile görüşmesi.
- 22 Ocak-1 Şubat:** Kral Abdullah'ın Asya (Çin, Hindistan, Malezya ve Pakistan) ziyareti.
- 11-13 Şubat:** 7. Cidde Ekonomik Forumu toplantısı yapıldı.
- 13 Şubat:** Lübnan Başbakanı Fuad Sinyora'nın ziyareti.
- 22-23 Şubat:** ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın Riyad ziyareti.
- 4-6 Mart:** Fransa Devlet Başkanı Jacques Chirac'ın ziyareti.
- 18-20 Mart:** Avusturya Başbakanı ve AB Dönem Başkanı Heinz Fischer'in ziyareti.
- 22 Mart:** ABD Genelkurmay Başkanı General Peter Pace'in beraberindeki heyetle Riyad ziyareti.
- 24-26 Mart:** İngiliz Kraliyet Veliiaht Prensi Charles eşi Camilla ile birlikte Krallığı ziyaret etti.
- 5 Nisan:** Veliiaht Prens Sultan Japonya, Pakistan ve Singapur'u kapsayan Asya gezisine başladı.
- 8-10 Nisan:** İspanya Kralı Juan Carlos'un ziyareti.
- 22-24 Nisan:** Çin Devlet Başkanı Hu Jintao'nun ziyareti.
- 29-30 Nisan:** Yunanistan Cumhurbaşkanı Karolos Papoulias'ın ziyareti.
- 8-12 Mayıs:** Filipinler Devlet Başkanı Gloria Arroyo'nun ziyareti.
- 17-19 Mayıs:** Suudi Dışişleri Bakanı Suud El-Faysal'ın ABD'yi ziyareti.
- 31 Mayıs:** Kral Abdullah'ın Mısır ziyareti.
- 3 Haziran:** Riyad'ta, KİK Dışişleri Bakanları toplantısı yapıldı.
- 3 Temmuz:** Kral Abdullah Cidde'de Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek ile bir görüşme yaptı.
- 15 Temmuz:** İran Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Ali Laricani'nin Cidde'de Suudi yetkililerle görüşmesi.
- 20-22 Temmuz:** Veliiaht Prens ve Savunma Bakanı Sultan bin Abdülaziz'in Fransa ziyareti.
- 23 Temmuz:** Dışişleri Bakanı Suud El-Faysal ile Ulusal Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Bender bin Sultan'ın Washington'da Başkan George Bush ile görüşmeleri.

- 25 Temmuz:** Dışişleri Bakanı Suud El-Faysal ile Ulusal Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Bender bin Sultan'ın Londra'da Başbakan Tony Blair ile görüşmeleri.
- 26 Temmuz:** Dışişleri Bakanı Suud El-Faysal Roma'da Lübnan konusunda yapılan uluslararası konferansa katıldı.
- 29 Temmuz:** Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas Riyad'ta Kral Abdullah ile görüştü.
- 2-4 Ekim:** ABD Dışişleri Bakanı Rice'ın ziyareti.
- 8-10 Ağustos:** Kral Abdullah'ın Türkiye ziyareti.
- 14 Ağustos:** İran Dışişleri Bakanı Manuçer Mutteki'nin ziyareti.
- 4 Eylül:** BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın ziyareti.
- 18 Eylül:** Irak'a komşu ülkelerin katılımıyla gerçekleştirilen Bölgesel Sınır Güvenliği Toplantısı Cidde'de yapıldı.
- 19 - 21 Eylül:** Birinci Temiz Çevre Uluslararası Konferansı Riyad'ta yapıldı.
- 7 Ekim:** Kral Abdullah Cidde'de Başbakan Erdoğan ile bir görüşme yaptı.
- 14 Ekim:** Kral Abdullah'ın Mekke'de Malezya Başbakanı Ahmet Bedevi ile görüşmesi.
- 17 Ekim:** Kral Abdullah'ın Mekke'de Ürdün Kralı Abdullah ile görüşmesi.
- 14 Kasım:** Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih Riyad'ta Kral Abdullah ile görüştü.
- 25 Kasım:** ABD Başkan Yardımcı Dick Cheney'nin Kral Abdullah ile görüşmesi.
- 9 Aralık:** Riyad'ta Körfez İşbirliği Konseyi 27. Zirve Toplantısı yapıldı.
- 23-25 Aralık:** Kral Abdullah'ın Umman ziyareti.